

A politikusokról

EÖRSI ISTVÁN

Nagyon meg tudom érteni, hogy a nép egyszerű gyermeke gyalázza a politikusokat. Elegáns öltözékben mocskolják egymást – a szemé előtt és a füle hallatára. Milliárdos lopásokról, csalásokról, több száz milliós vissza nem térítendő állami kölcsönökről hall, képzeletét meghaladó keresetekről és bulikról, és arra gondol, hogy az urak őt tapossák be a sárba.

Meg kell jegyezmem azonban, hogy a nép egyszerű gyermeke a bankárokról sem gondolkodik másképp. A tőzsdésekről, a jogászokról, a nagyvállalkozókról, továbbá a hirdetési szakemberekről, az utazási irodák és a biztosítótársaságok embereiről sem. A kiterjedt hivatalnok karról sem, mely az állam akaratát közvetíti felé. Az újságírókról sem, akik általános megítélés szerint nem hazudnak kevesebbet, mint a politikusok. Az úgynevezett politikusokat szidja a legtöbbet, mert ők ágálnak a leggyakrabban a szemé előtt, de nem gondolja, hogy ők az okai minden bajnak.

Ilyesmi csak egy értelmiséginek juthat eszébe. (Lásd: Hankiss Elemér: *Politikusaink sajátos és szomorú esete*, Népszabadság, május 7.) Holott tudhatná, hiszen mindenki tapasztalhatta, aki elég régen él ezen a sárteken: rossz rendszerekben néhány fontos kivételtől eltekintve az egész értelmiség, a középosztály, a felső középosztály, és a hivatalnoki kar alkalmazkodik, viszolyogva vagy lelkesen, még az embertelen kívánalmakhoz is. Vagy felülről jövő nyomásra teszi ezt, mint a Kádár-korszakban, vagy a pénzszag formájában terjedő szabadság csábítására, mint a rendszerváltás utáni időben. A gyors meggazdagodás és érvényesülés vágya nemcsak a politikusokat pörgeti fel, hanem a vállalkozók, bankárok, és minden egyéb rendű és rangú pénzember, a köréjük csoportosuló jogászok, adminisztratív szakemberek, médiumlovások óriási tömegét is. Az újságírók közül az elvtelen helyezkedők szintén elfoglal-

*A politikus nem hazudik
többet, és főként nem köteles
többet hazudni,
mint mondjuk
egy vándorköszörűs.*

ják a maguk lőállásait, és még a művészek és tudósok közül is sokan tartanak terepszemlét, hogy merre érdemes igazodni.

Nem akarom védeni a politikai osztályt. Főként nem védem politikusi teljesítményét. Ezt már csak azért sem tehetem, mert a politikai osztály tagjai között igen kevés a politikus. Ki mondaná en bloc politikusnak azt a 386 embert, akiknek nagy többségét számos véletlen folyományaképpen választották be a parlamentbe? A képviselők többnyire szerző-mozgó emberek, aztán akadnak köztük szakmegtűzöttak, akik a miniszterelnök vagy pártjuk megbízásából speciális területen végzik jól vagy rosszul a dolgukat; mások hivatásos hazudozók és rágalmazók, máramaroszigeti hamis tanúk, aki egy régi vicc szerint arra kérdésre, hogy milyen ügyben készülnek tanúskodni, „Was kommt”-tal („Ami jön”) felelnek. Megint mások pártelnökök vagy frakcióvezetőjük ajkára tapasztják szemüket, hogy mindig időben tudják, mit kell teljes szívből helyeselniük. Akadnak aztán Néma Leventék, akik meg se mukkannak egy cikluson át. Ezek nem politikusok, hanem vagy valamely igazgatási terület szakértői, vagy balfácánok és bulisták, akiket erőszakosságuk vagy szerencsésük a politikai osztály soraiba emelt. Politikusnak én azt nevezem, akinek eredeti víziója van az országról és a világról, és határozott elképzelése arról, hogy miként lehetne mindazt, ami változtatható, ehhez az elképzeléshez közelíteni. Rögtön hozzáteszem ehhez, hogy vannak olyan víziók és jövőtervek, amelyeket visszautasítok, de attól még nem vonom kétségbe hirdetjük politikusi mivoltát. A Kádár-korszak idején például (Bibó Istvántól és az ellenzék néhány vezetőjétől eltekintve) tartós hatással másfél politikus műkö-

dött, Kádár János (1) és Aczél György (1/2); ezt készséggel elismerem, noha mindkettőjük politikáját mélyen megvettem.

Hankiss Elemér a politikusi lét deformációjának efféle mélységeig jut el: „A politikusok nem szeretnek nehézségekről beszélni.” Vagy: „Politikus nyilvánosan nem mondhatja azt, amit gondol.” Vagy: „Hiúság, politikus a neved.” Ezek zavarba ejtően üres állítások. Soroljam fel, ki mindenki nem szeret még nehézségekről beszélni? Ennek ellenére volt „politikus”, sőt politikus is, aki beszélt a nehézségekről, mások nem beszéltek. Ebből a szempontból a politikai osztály nagyon hasonlít a papokra, a prostituáltakra, a génkutatókra, a szülőkre, a gyerekekre és a spekulánsokra. Ha pedig a politikus nyilvánosan el sem mondhatja, amit gondol, akkor ezt rossz néven sem lehet venni tőle. De persze olykor elmondhatja, máskor pedig nem (mint mi, emberek, valamenynyien). Van itt azonban egy speciális probléma, amely sorsdöntő helyzetekben a népe sorsáért felelős politikus számára különleges erkölcsi felelősséget és mozgásteret jelöl ki. A magánember igazmondásával vagy hazudozásával csak személyes kapcsolatrendszerének minőségét alakítja. Egy politikus azonban, ha megnyilatkozik vagy nem nyilatkozik meg, nemcsak önmaga sorsáért felelős. Ha mondjuk újságírói kérdésre őszintén elismeri, hogy a jövő kedden 16 óra 30 perckor meg akarja támadni északi szomszédját, akkor ezzel nemcsak támadásának sikerét veszélyezteti, hanem saját népét is, amelynek megelőző támadással kell szembenéznie. A politikus, akinek szavaitól nemcsak a saját sorsa függ, hanem a felelősségére bízott közösség sorsa is, az igazmondás vagy hazugság dilemmáját szükségképpen ennek az alternatívának a szemszögéből ítéli meg. Csodálkoznék, ha Hankiss ezt rossz néven venné tőle. De ő persze nem erre gondol, hanem a köznapi élet közönséges hazugságaira. Így azonban nem áll a tétele. A politikus nem hazudik többet, és főként nem köteles többet hazudni, mint mondjuk egy vándorköszörűs. A hazugságnak vannak olyan csúcsteljesítményei, amelyeket politikusi száj sem igen múl felül. 1960-ban, szabadulásom után elolvastam a büntetőperemről szóló tudósításokat. Aztán más „ellenforradalmi” témájú újságírói remekléseket is. Még most is borzongok az undorról, ha rájuk gondolok. A szóban forgó firkászok rágalomgyűjteményükkel akasztófára akarták juttatni a vádlottakat; hazugságteljesítményüket felülmúlhatatlannak nevezném. Egyébként hazugság és hazugság közt a civil szférában is perdöntőek erkölcsi szempontból a különbségek. Rendőri és ügyészi kihallgatásaim során annyiszor hazudtam, ahányszor módom nyílt rá, hogy ne keverjem bajba magamat vagy ismerőseimet. Hankiss kritikai élel leírt mondata a politikusról, aki nem mondhatja el, a politikusról, akár politikusokra, akár a politikai osztályra vonatkozik, egyszerűen értelmezhetetlen. Még megrendítőbb a politikus hiúságára vonatkozó utalás. Hankiss szerint a politikusoknak rosszul áll a hiúság, a színészeknek jól. Szerintem a hiúság leginkább a színészeknek áll rosszul. Mihelyt látom, hogy egy színész élvezzi a saját hangját, nem bírok többé figyelni rá. A hiú színész nézhetetlen, a hiú politikus pedig neveléses.

Az árnyalatlan, sematikus politikusellenesség nem magyarázható mással, minthogy a magyar értelmiség, és általában a felsőbb társadalmi rétegek jelentékeny része, azok, akik megkötötték Kádárral különbékéjüket, és a rendszerváltás után a politikai szabadság előnyeit gátlástalanul a saját érdekükben és a társadalom elmaradott, leszakadt részének kárára kamatoztatták, vagyis egymás után kétszer elkövették mindazt, amivel Hankiss (és még nagyon sokan) a „politikusokat” vádolják, most bűnbaknak használják őket, számítva a lakosság egyetértésére. Ezzel nem állítom senkiről, az általam bírált eszmefuttatás szerzőjéről sem, hogy az efféle gondolatmenetekkel önmagát menti, hiszen erre neki nincs is szüksége. De arról meg vagyok győződve, hogy e bűnbakosdi játék társadalmi célja könnyen átlátható, érvrendszer pedig az első elfogulatlan pillantástól összeomlik.